

Ṃt trong ṣ nḥng nḥn ṿt xụt cḥng đ̣ c̣ gị i tṛ tḥ c và ṛt đ̣ng ng̣ i Vị t Nam đ̣ u và gị a tḥ ḳ tṛ c ghi nḥn đ̣ c̣ nḥng đ̣ng g̣p ṛt ḷn trong cục hịn đ̣ i ḥa ṿn ḥa Vị t Nam là Nguỵn Ṿn Vĩn (1882-1936)

̣

̣ Ḅ tṛng ḳ kḥ m tṛi bài tḥ c̣a Nguỵn Ṿn Vĩn, đ̣a theo bút tích và cḥ ký c̣a ông, tóm ṭt truỵn ng̣ ngôn "Con cáo và con cò" c̣a ṿn ḥo Pháp La Fontaine. Ḅ o ṿt ṭ đ̣ u tḥ ḳ này hịn đ̣ đ̣ c̣ gia đ̣nh ḷ u g̣, sau ṃt tḥ i gian tḥ t ḷ c. (DR)

Ṃt trong ṣ nḥng nḥn ṿt xụt cḥng đ̣ c̣ gị i tṛ tḥ c và ṛt đ̣ng ng̣ i Vị t Nam đ̣ u và gị a tḥ ḳ tṛ c ghi nḥn đ̣ c̣ nḥng đ̣ng g̣p ṛt ḷn trong cục hịn đ̣ i ḥa ṿn ḥa Vị t Nam là Nguỵn Ṿn Vĩn (1882-1936). Oái oăm thay, ông ḷ i là ṃt trong nḥng ng̣ i c̣n ṛt

ít được biết đến đối với công chúng đương đại. Theo nhiều nhà nghiên cứu, di cảo của ông Nguyễn Văn Vĩnh hiện đang ở tình trạng tàn lụi và có nguy cơ bị mất mát, hủy hoại.

Lịch sử Việt Nam giai đoạn cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX có một ý nghĩa hết sức quan trọng, đặc biệt ví như bản lề của một cuộc chuyển hóa quy mô lớn; nhiều thay đổi đã diễn ra trong lòng chế độ thuộc địa và báo chí Pháp thuộc xã hội Việt Nam, từ một vùng quê nhỏ trong quần đảo của đế chế Trung Hoa, bước vào kỷ nguyên hiện đại.

Một trong số những nhân vật xuất chúng được giới trí thức và đông đảo người Việt Nam đầu và giữa thế kỷ trước ghi nhận đã có những đóng góp rất lớn trong cuộc chuyển hóa này là Nguyễn Văn Vĩnh. Oái ăm thay, ông lại là một trong những người còn rất ít được biết đến đối với công chúng Việt Nam, đặc biệt là miền Bắc Việt Nam trước năm 1975 và sau năm 1975 trên toàn quốc. Quan niệm chính thống trong một thời gian dài đã lên án Nguyễn Văn Vĩnh, vì bị coi là người cộng tác với chính quyền thực dân trên phương diện văn hóa.

Thời gian trôi qua, mối quan hệ giữa các quốc gia liên quan đã có nhiều thay đổi, từ đó để lại những chuyển biến thành nề nếp, nhu cầu hiểu biết khách quan về lịch sử tăng lên...; thái độ đánh giá các đoạn và hợp hồi đối với các nhân vật lịch sử, vốn chủ yếu dựa trên quan niệm chính trị chính thống một thời, đã và đang biến đổi qua.

Cuộc đời dấn thân vì sự nghiệp phát triển cho Quốc gia và truyền bá các giá trị của nền văn minh phương Tây, chủ yếu là văn minh Pháp của Nguyễn Văn Vĩnh, đang dần dần sáng tỏ, và ngày càng trở thành một đề tài hấp dẫn đối với giới chuyên môn, cũng như công chúng rộng rãi.

Năm 2007 ra đời bộ phim về Nguyễn Văn Vĩnh mang tên « Một đêm với người bạn di sản », bản tiếp, dài 215 phút, do đạo diễn Trần Văn Thủy và nhà quay phim Nguyễn Sĩ Bằng thực hiện, với sự cộng tác và tài trợ của gia tộc văn hào, đặc biệt là người cháu nội, ông Nguyễn Văn Bình, cũng là người xây dựng kênh truyền hình cho phim.

Năm 2007 cũng là năm kỷ niệm 100 năm ra đời của Đông Kinh Nghĩa Thục (1907), phong trào hiện đại hóa đầu tiên ở Việt Nam, mà Nguyễn Văn Vĩnh là một nhân vật quan trọng. 2007 cũng là dịp 100 năm ra đời của tờ Đảng Cờ Tờng báo (tờ báo đầu tiên bằng quốc ngữ ở miền Bắc Việt Nam), do ông François-Henri Schneider người Pháp sáng lập, và chính Nguyễn Văn Vĩnh

làm cho bút.

Nhiều người học sâu tìm và giới thiệu những tác phẩm của văn hào đã được học hỏi, được biết do gia đình Nguyễn Văn Vĩnh và một số nhà nghiên cứu, sưu tập.

Trong số những nghiên cứu công phu gần đây phải kể đến luận án tiến sĩ của nhà nghiên cứu người Pháp Emmanuelle Affidi mang tựa đề « Đông Dương Tạp Chí (1913-1919), une tentative de diffusion du discours et de la science de l'Occident au Tonkin : l'interculturalité, un enjeu colonial entre savoir et pouvoir (1906-1936) » (tạm dịch là : Đông Dương Tạp Chí (1913-1919), một nỗ lực truyền bá các hiểu biết và khoa học Phương Tây tại Bắc Kỳ : quan hệ liên văn hóa – một cuộc chiến giữa giá trị thực và quyền lực thực tại thực dân [1906-1936]).

Luận án dày 793 trang này được công bố vào năm 2006 tại Đại học Paris Diderot – Paris 7. Đông Dương Tạp chí, như chúng ta biết, là một ấn phẩm được nhiều nhà nghiên cứu Việt Nam đương thời ghi nhận có vai trò quyết định trong việc nâng tầm cho Quốc ngữ, trở thành một ngôn ngữ chính thức tại Việt Nam, thay thế cho chữ Hán.

Bên cạnh đó, điều mà nhà nghiên cứu Emmanuelle Affidi muốn lý giải, qua luận án này, là vai trò được nhận vô cùng của Nguyễn Văn Vĩnh trong việc truyền bá các hiểu biết và giá trị của văn minh phương Tây hiện đại, được biết qua việc dịch sang chữ Quốc ngữ nhiều tác phẩm tiêu biểu của nền văn chương Pháp.

Ngược lại, như ghi nhận của nhà sưu tập Nguyễn Văn Bình : " (...) Nguyễn Văn Vĩnh rất chú trọng không phải chỉ dịch các tác phẩm văn học hoặc triết học từ tiếng Pháp sang tiếng Việt nhằm đem đến số nhận thức mới cho người Việt Nam, mà ông còn cố gắng chuyển tải các tác phẩm trong kho tàng ít ỏi của văn hóa Việt Nam thời đó để dịch sang tiếng Pháp với mục đích chứng minh và giúp người Pháp hiểu được tâm hồn người Nam", được biết với loạt tác phẩm Truyện Kiều.

« Những Nam ta mai sau này, hay đâu cũng là chữ quốc-ngữ » (lời tựa Tam Quốc Chí bản dịch tiếng Việt 1909), câu nói nói lên tiếng của Nguyễn Văn Vĩnh được nhiều người truyền tụng - một kêu gọi hành động mang dáng dấp của một lý tưởng tiên tri -, vốn còn là một thách thức đối với bất cứ ai với việc nhận thức về tiếng Việt, trong quá trình phát triển để trở thành một ngôn ngữ quốc gia.

Những tác phẩm của Nguyễn Văn Vĩnh đã đóng góp như thế nào vào việc « cách mạng » chữ Quốc ngữ ?

Bên cạnh những thành công của chữ Quốc ngữ ít ai phủ nhận, những vấn đề của nền văn hóa Việt Nam đương đại, những vấn đề mà tiếng Việt hiện nay phải đối mặt trước các trào lưu đề dọa sự tồn tại của một ngôn ngữ mang tính chuần mực... và cần hiểu gì về nền tảng tiếng Việt phải chăng không phải không có ít hiểu lầm ngay từ giai đoạn hình thành ngôn ngữ quốc gia mới này ?...

Trong thời gian gần đây tại Việt Nam, việc khôi phục lại các di sản chữ Quốc ngữ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, trong đó có di cảo của văn hào Nguyễn Văn Vĩnh, bắt đầu thu hút được sự chú ý của công luận. Đây là điều mà nhà nghiên cứu Lê Nguyên Ân - người viết về các trao đổi về chữ Quốc ngữ Văn hóa Phan Chu Trinh, vì công lao khôi phục tác phẩm của Phan Khôi -, đã ví như một hành động « trở về với », có nghĩa là một điều cần được làm rõ để không phải, trước nguy cơ hủy hoại nhanh chóng.

Rõ ràng, chúng ta có thể hiểu được thế nào và chính xác về những gì những người như Nguyễn Văn Vĩnh đã làm, nếu như có được trong tay đầy đủ các tài liệu.

Mới đây tại Việt Nam, ngày 17/2/2012 Quốc Văn hóa Phan Châu Trinh và Nhà xuất bản Tri thức đã tổ chức hội thảo “Nguyễn Văn Vĩnh và hành trình chữ Quốc ngữ”, để bàn về kiến nghị Nhà nước Việt Nam xem xét lấy một ngày trong năm để kỷ niệm chữ Quốc ngữ (chính vì thế Quốc gia) và thành lập Hội đồng khoa học cấp Nhà nước đánh giá toàn bộ sự nghiệp của Nguyễn Văn Vĩnh.

Ngày 10/6/2012, Quốc Văn hóa Phan Châu Trinh và Nhà Xuất bản Tri thức đã kết hợp cùng với gia đình của người Nguyễn Văn Vĩnh, tổ chức lễ kỷ niệm 130 năm ngày sinh của ông (15/06/1882 - 15/06/2012).

Tại buổi kỷ niệm này, nhà sách Duyệt Trung Quốc, cũng là người am hiểu về lịch sử báo chí chữ Quốc ngữ Việt Nam, có một nhận định như sau :

« Chúng ta mới có một số bài viết, một vài cuốn sách in, một bộ phim chưa được quay bá... có được bao nhiêu người hiểu về Nguyễn Văn Vĩnh đâu?!

Chúng tôi biết đã có những nỗ lực to lớn và phải là những nỗ lực to lớn chúng ta mới hiểu được con người này. Tôi biết những nỗ lực của con cháu của Vĩnh trong việc tập hợp, tìm kiếm tài liệu rất khó khăn, tốn kém.

Trong lưu trữ của chúng ta có biết bao nhiêu tài liệu, những tài liệu liên quan đến Nguyễn Văn Vĩnh còn đang được trong kho lưu trữ ở trong nước và nhất là ở nước ngoài, được biết là ở Pháp. Chúng ta hãy nhớ chưa được chạm đến được bao nhiêu. »

Về di sản của Nguyễn Văn Vĩnh và thực tế của việc sưu tập và bảo tồn các tài liệu tác phẩm văn hào, tạp chí của RFI gửi thiếp và quý vị một số nhận xét và chia sẻ của ông Nguyễn Lâm Bình, người chịu trách nhiệm năm công phu phục dựng lại di sản của nhân vật lớn lao này.

Ông Nguyễn Lâm Bình (Hà Nội)

Ông Nguyễn Lâm Bình : « Đây (tức số thiếp và những sưu tập mà đây được về các tài liệu tác phẩm của Nguyễn Văn Vĩnh – người biên tập) là một trong các lý do để xây dựng nên chủ trương cải thiện vai trò liên lạc của Nguyễn Văn Vĩnh. Tôi sao tôi lại nói là một trong các lý do ? Vì 30 năm lao động của Nguyễn Văn Vĩnh trên lĩnh vực báo chí và văn hóa đã để lại không biết bao nhiêu di sản.

Trong những năm gần đây, tôi muốn nhấn mạnh một cách nghiêm túc việc : cuốn sách về lao động của của Vĩnh đã viết bao nhiêu bài bằng tiếng Việt và bằng tiếng Pháp, đã được bao nhiêu cuốn sách, đã in bao nhiêu tờ báo, đã có bao nhiêu bút danh, và đã được của bao nhiêu tác giả ?

Chính vì lẽ đó, nên hôm qua trong cuộc trao đổi với anh, mang tính trò chuyện, tôi có nói là, trước đây trên báo Sài Gòn gửi phóng, khi Hội đồng Nhân dân thành phố Hồ Chí Minh đặt tên con đường mang tên Nguyễn Văn Vĩnh ở quận Tân Bình, thì có một bài gửi thích, vì sao nhân

dân thành phố HCM đặt tên là đường Nguyễn Văn Vĩnh.

Trong đó, có chi tiết nêu lên là, Nguyễn Văn Vĩnh là người đã viết cả văn bài báo. Sau này, tôi hỏi bạn khoản văn con số văn này. Khi đi sâu vào, tôi nhận thấy là, rất có thể là vì lòng kính trọng đối với sự c lao động khi p của cả Vĩnh trong quá khứ, để lại ấn tượng sâu đối với xã hội, cho nên, vì có thể là vì lòng sùng bái mà người ta đặt ra con số văn.

Còn trên thực tế, theo thống kê của tôi đến giờ này, cũng chưa được nghiêm túc đâu, thì tôi thấy có bảy tờ báo, trong đó có ba tờ tiếng Pháp và bốn tờ tiếng Việt. Báo mà cả Vĩnh viết nhiều nhất, liên tục và hằng tháng nhất là ở trên tờ Annam Nouveau. Tờ báo này ra đời năm 1931, nói là (định bản) năm 1936, nhưng thực chất là đến hết năm 1935 là cả Vĩnh đã không còn đi đâu kiếm (viết), do sự ép của nhà cầm quyền nên rời đi.

Nhưng mà, chỉ trong năm năm của tờ Annam Nouveau thôi, theo thống kê của các bác, các chú tôi, là đã có xấp xỉ 500 bài. Nhưng mà vì ngại, tôi đã quy định thành bốn nghìn chữ, tôi sẽ sao lại tất cả các bài ký tên Nguyễn Văn Vĩnh trên tờ báo này. Cho đến cách đây một tuần, chúng tôi đã thống kê được đến 570 bài rồi.

Phải chăng đúng là, nhưng tờ báo tiếng Việt của cả Vĩnh đến nay, theo tôi biết, các cơ quan lưu trữ của nhà nước còn rất ít, mặc dù hai mươi năm trước, khi các bác tôi còn khỏe mạnh (các bác bây giờ mất hết rồi), mà đi làm công việc này, thì thấy còn rất nhiều. Để biết là tờ Đăng Cờ Tùng Báo là tờ báo đầu tiên (của miền Bắc) ra năm 1907, theo tôi được biết chính thức chỉ còn đúng một bản trong lưu trữ.

Còn một tờ báo nữa cũng rất hợp đến tất cả những ai quan tâm nghiên cứu là tờ Đông Dương Tạp Chí.

Tờ báo này có thể do vai trò lịch sử và nội dung được biết của nó, vì được đánh giá là tờ đầu tiên hàng đầu của người Việt Nam làm văn báo chí quốc ngữ, thì bây giờ tôi chỉ nghĩ đến người ta hỏi tôi, có còn không để người ta mua chúng hay không, hoặc người ta trao đổi bán trước mặt tôi, với những cái giá không thể tưởng tượng được.

Như vậy, chúng ta còn nhớ rằng tờ báo tiếng Pháp là còn hy vọng. Lý do còn trong lòng tôi là bởi vì, đây là tiếng Pháp nên người ta không đọc được. Vì không đọc được nên người ta không hiểu được tờ báo tiếng Pháp và quan điểm chính trị thật của Nguyễn Văn Vĩnh. Trong khi đó, Nguyễn Văn Vĩnh lại gửi gắm tất cả những hiểu biết của mình và lý tưởng chính trị của mình vào trong những bài tiếng Pháp.

Thì tôi thấy rằng, vô hình chung, chúng ta còn lại các tờ báo tiếng Pháp, nhưng cho đến lúc này, tôi vẫn chưa nhìn thấy được tờ Nord Journal (1908) và Nord Revue (1910). Hai tờ báo này tôi nghĩ rằng, không hẳn gì tờ đầu tiên mà chỉ làm cho bút (Đăng Cầm Tùng Báo).

Tôi có được một số bài, lấy từ một số tài liệu khác, là trích từ trong Nord Journal và Nord Revue ra, mà tôi thấy rằng, kể cả trong những tờ báo tiếng Pháp tờ đầu tiên kia, thế mà Nguyễn Văn Vĩnh luôn luôn đề cập đến một khía cạnh là, hãy phân định đâu là những hiểu được thế nào là “bình đẳng”, thế nào là “quyền” và thế nào là “trách nhiệm”.

Một tờ báo nữa, lúc này tôi cũng để ý, nhưng mà tôi chưa được nhìn thấy bao giờ, đó là tờ Hào Báo do chỉ làm cho bút. Nó ra đời năm 1919, tức là sau tờ Trung Bắc Tân Văn. Tờ Trung Bắc Tân Văn thì tôi thấy nhiều người có, và khi người ta mua được, thì người ta cũng trao đổi và khoe với tôi, và thậm chí, có người khi đến thăm phòng của Vĩnh, thì thấy tôi không có thì biết tôi mất tờ nguyên gốc để trong gia đình có lòng tôi buồn. Nhưng.

Làm sao để tiếp cận được (các văn bản tiếng Pháp chúng ta có), cá nhân tôi không nghĩ tới phải tiếp cận. Thế nhất là, cái tôi cảm thấy tôi không phải sâu đến như thế, thế hai là tôi không có ngôn ngữ, tiếng Pháp. Tôi trình bày những điều này là để những ai quan tâm có thể tìm được.

Kết luận lại là, trong cuộc đời viết báo của chúng ta Vĩnh, cả tiếng Pháp lẫn tiếng Việt, qua các giai đoạn, trên cơ sở những cái các bác, các chú tôi sưu tập được, và những cái tôi đang lấy vậy, thì số lượng chúng ta có khoảng 3.000 bài viết. Còn tác phẩm dịch của chúng ta tiếng Pháp ra tiếng Việt, thì chắc chắn bên Pháp có, đó là một thực tế không có gì phải nghi ngờ. Nhưng có một tác phẩm mà chúng ta thấy ai khoe cả, đó là tác phẩm “Tiên Xích Bích, Hậu Xích Bích” của Tô Đông Pha, dịch từ Hán văn sang Pháp văn, thì cái đó, chắc chắn có người Pháp có thôi.

Tôi được biết chính xác, ít nhất có ba người Việt Nam, gửi một số tài liệu liên quan đến Nguyễn Văn Vĩnh khá sớm. Thứ nhất là tôi được biết rằng, có người có toàn bộ số báo của

Di cảo của văn hào Nguyễn Văn Vĩnh còn lại trong tình trạng tàn nát

Tác Giả: Terri Dinh

Thứ Tư, 27 Tháng 6 Năm 2012 11:53 -

Đồng Duyệt Tờp Chí chong hân. Có ngườ i giở đở c, và đã chào bán toàn bộ Trung Bức Tân Văn, chúng mình nói là vớ i môt cái giá, nói nôm na là, rớt giở t mình. Có nhong ngườ i sủ u tở m sách cở thì đã tở ng tôi nhong bở n scan trang nhở t cở a các tác phở m (...).

Nhong gì mà trong gia đình chúng tôi có, là do công lao cở a các chú, các bác tôi đở c lòng tìm kiở m sủ u tở p, là môt sỏ lỏ ng, mà so vớ i cái con sỏ tôi vớ a nêu là không lỏ n. Điỏ u khó nỏ a là làm sao đở hỏ thỏ ng hóa nó lỏ i, rỏ i đở mã hóa đở c, thì đây là phỏ n công viở c tôi cũng không giở u giở m gì, là tôi vớ n cở vớ t lỏ n. Đỏ y là đã có sỏ giúp đở cở a nhong ngườ i bở n rỏ t là chân tình, rỏ t là nhiỏ t tâm vớ i tôi, đã hỏ u thuỏ n. Thỏ nhong mà, khó thì vớ n là rỏ t khó. Đỏ y là cái điỏ u tôi có thỏ phúc đáp vớ i anh liên quan đở n các văn bở n di cở o cở a cở Vĩnh. »

Tờp chí vớ di sỏ n Nguyễn Văn Vĩnh tở m đở ng ở đây, chúng tôi xin hỏ n quý vớ tiỏ p tở c chỏ đở này trong môt lỏ n tở i.

RFI xin chân thành cở m ở n ông Nguyễn Văn Vĩnh đã dành thỏ i gian cho cuỏ c phỏ ng vớ n hôm nay.